

Zdeslav Perković

POVIJESNA JEZGRA I GRAD SPLIT

UDK 711.424.025:351.853
(497.13 Split)
Stručni članak
Priljeno 4. V 1989.

Zdeslav Perković
Urbanistički zavod Dalmacije
58000 Split, YU
Iza vestibula 4

Povijesna jezgra i grad Split su nedjeljiva cjelina. Zato bi svako izdvajanje u organizacijskom ili administrativnom smislu štetilo njenom održavanju i revitalizaciji. To posebno vrijedi za planiranje komunalnih instalacija, prometa, poslovnog i stambenog prostora.

Svi se slažemo da je povijesna jezgra Splita (PJS) u lošem stanju i da ju treba daleko bolje održavati. Potrebno je osigurati stalni i dovoljni priliv sredstava za te potrebe. Međutim, ne slažemo se u izboru puta i načina kako to postići.

U proteklih nekoliko godina, u više navrata, iznijeti su prijedlozi o tome kako organizirati obnovu PJS. Svi ti prijedlozi imali su utkanu ideju o osnivanju specifične organizacije za PJS.¹⁾

Ta organizacija ili kako se naziva »urbo-ekonomski organizam PJS« objektivno ne može dati dobre rezultate, jer je (a) budžetsko-činovničkog tipa i (b) neprirodno izdvaja povijesnu jezgru iz gradskih tokova planiranja, infrastrukturnih sistema, zemljišne politike grada te privrednih i kulturnih aktivnosti.

Stvaranje još jedne budžetsko-činovničke ustanove s atributima vlasti, suprotno je interesu grada i povijesne jezgre. Predloženi organizacioni model ispod je već dosegnutog nivoa. To je vraćanje u vrijeme stambenih poduzeća prije 1975. godine. Poznate su slabosti iz tog vremena. Sredstva su se prikupljala i trošila. Formalno je postojao društveni organ upravljanja, a stvarno, svu poslovnu i financijsku politiku vodio je profesionalni činovnički aparat s velikim ovlaštenjima i bez stvarne odgovornosti.

I u slučaju PJS sredstva bi se prikupljala budžetski, rentijerski i na druge načine, jednosmjerno, bez ikakvih prava onoga koji plaća i

bez određene obveze činovničko-stručnog aparata. To je shema po kojoj sredstva pritječu i raspoređuju se po programima koje izrađuje ta ista organizacija, jer će ona imati i stručnu i upravnu vlast.²⁾

Povijesna jezgra i grad Split su jedna jedinstvena cjelina, koja je postepeno rasla i nastajala kroz dugi niz stoljeća. Bilo kakvo odvajanje i uspostavljanje umjetnih granica mora imati, kao posljedicu, negativne rezultate za povijesnu jezgru i za grad. Današnje granice povijesne jezgre, kao zaštićenog prostora spomenika kulture, postavljene su na temelju vremenskog kriterija nastanka i vrijednosne hijerarhije objekata. Takva granica može poslužiti samo u užem smislu riječi da definira prostor i uvjetuje posebnu pažnju pri obnovi objekata. Ako se ta granica upotrebi izvan svoje najuže namjene i značenja, te postane administrativna granica kao prostor za djelovanje specifične organizacije, onda dolaze na vidjelo razne čudne i nejasne situacije, koje pokazuju da takva organizacija, koja se temelji na podjeli grada, realno ne može dati korisne rezultate.

Kad se govori o sistemu vodovoda, kanalizacije, prometa ili drugih gradskih instalacija i službi, onda nikakve granice za povijesnu jezgru nije moguće postaviti. Planiranje, razvoj i održavanje tih gradskih sistema moguće je jedino za cijeli grad jedinstveno. Te instalacije i gradske službe u povijesnoj jezgri nedjeljivi su dio općih gradskih službi. Iz toga proizlazi da je izdvojeno planiranje gradskih instalacija i službi povijesne jezgre nemoguće i da je takva organizacija i njena aktivnost nepotrebna.

Nije moguće izdvojeno planirati ni poslovni prostor ni stambenu politiku. Uklanjanje nekog nepotrebnog skladišta iz povijesne jezgre traži istovremeno da se za to isto skladište osigura drugi prostor na odgovarajućem mjestu u gradu, izvan granica povijesne jezgre. Ili, recimo, kad se uvedu ekonomske zakupnine i stanarine, neke će radne organizacije i obitelji koje ne mogu platiti novu zakupninu i stanarinu, morati preseliti u pripremljene nove prostore i stanove izvan povijesne jezgre, jer tu, prema prijedlogu,³⁾ za siromašne građane i kulturne institucije, više neće biti mjesta. Te nove lokacije treba da riješi neka druga planerska služba grada. Tako se pokazuje da izdvajanje PJS iz gradskih procesa mora nužno imati za posljedicu otežan rad i neizvjesne rezultate za povijesnu jezgru.

Rješenje za povijesnu jezgru treba tražiti u okvirima cjelovitih gradskih službi i u unapređenju njihovog rada. Danas u Splitu djeluju dva zavoda za zaštitu spomenika kulture, a sad se predlaže i treći, koji će, tobože, raditi bolje.

Budući je za odgoj novih stručnjaka potrebno više godina strpljivog rada, nova organizacija će, bar u početku, biti prinuđena da dio stručnog kadra preuzme iz postojećih organizacija i na taj način umanjí njihovu efikasnost u radu. Pokazuje se da je to prelijevanje iz jedne posude u drugu, a sve u istom gradu i tobože u interesu povijesne jezgre. Istina je, nju treba zaštititi, samo je pitanje od koga.

Proizlazi da bi stvaranje posebne organizacije za PJS značilo dalje propadanje i lošu budućnost za nju. Takva organizacija, objektivno, ne bi mogla dati dobre rezultate, jer bi predstavljala strano tijelo u gradskim službama. Izgleda, jedinu korist od osnivanja te organizacije imala bi mala grupa činovnika-stručnjaka. Oni bi mogli mirno provoditi dane, jer bi sredstva stalno pristizala iz povijesne jezgre, a ona sama bila bi u drugom planu.

Dakle i dalje ostaje pitanje kako organizirati zaštitu i obnovu povijesne jezgre.

Na temelju unapredene zemljišne politike, rentnog i gradskog komunalnog sistema, sredstva za obnovu povijesne jezgre trebalo bi prikupljati u općini i usmjeravati u povijesnu jezgru na temelju programa. Rad u povijesnoj jezgri morao bi biti omogućen svakome, od znanstvenog rada do projektiranja i građenja, a izvršiozi zadatka treba da budu ona poduzeća i pojedinci koja ponude bolje rezultate u neposrednoj konkurenciji.

Usmjeravanje sredstava za obnovu povijesne jezgre Splita treba biti rezultat svjesne odluke građana i općine. Saznanje o vrijednosti te baštine i ljubav za stari grad najsigurniji su zalag za budućnost povijesne jezgre, a ne nikakva posebna budžetsko-činovnička organizacija.

N A P O M E N A :

- 1) Misli se na slijedeće dokumente: (a) Integralni plan povijesne jezgre Splita, istraživanje postojećeg stanja, ciljevi i strategija uređenja, mjere za realizaciju ciljeva, (žuta knjiga) Split, maja 1985, s.172—176; (b) Uvodne teze, osnovna načela i ciljevi obnove urbane strukture povijesne jezgre Splita, Split, juna 1986, s.4—7; (c) Obnova povijesne jezgre u funkciji razvoja Splita, Općinska konferencija SSRNH, Split, svibnja 1988, posebno zaključak na s.15 i 16.
- 2) U dokumentima koji su navedeni u prethodnoj napomeni br. (1) nigdje se ne spominju obveze te organizacije u slučaju neizvršavanja zadataka ili nestručno obavljenog posla.

O pitanjima upravnih i stručnih ovlaštenja te specifične organizacije za PJS vidite zaključak na s. 15 i 16 navedenog dokumenta iz svibnja 1988. godine. Tu piše da »do početka rada treba precizno razlučiti nadležnosti: Komiteta za urbanizam, građevinarstvo... Urbanističkog zavoda Dalmacije, Zavoda za izgradnju Splita, Zavoda za zaštitu spomenika kulture Split, Odbora za poslovni prostor, Postdiplomskog studija Arhitektonskog fakulteta i nove organizacije.«

Odmah se postavlja nekoliko pitanja. Neprostudiran je i pravno neutemeljen prijedlog da nova organizacija »precizno razluči nadležnost« s Komitetom za urbanizam... To je upravni organ općine zadužen za pitanja urbanizma, koji radi prema zakonu i Statutu općine Split. On ne može svoja prava prenositi na druge institucije. Slično je i sa Zavodom za zaštitu spomenika kulture. On djeluje na temelju Zakona iz 1967. godine i nije ovlašten svoju nadležnost prenositi na bilo koga niti da ju s bilo kim »razlučuje«. Urbanistički zavod Dalmacije i Zavod za izgradnju Split svoju djelatnost obavljaju na temelju ugovora za konkretne poslove. Oni nemaju nikakve nadležnosti vlasti, pa je prema tome ne mogu ni dijeliti, ni »razlučivati«. Tako je i s Arhitektonskim fakultetom, koji je nastavna organizacija, a stručne poslove obavlja po ugovoru i nema nikakve vlasti, pa je ne može ni dijeliti.

Planiranje zaštite i obnove povijesne jezgre Splita je prvenstveno urbanistički zadatak. Za zaštitu njenu kao spomenika kulture i na temelju Zakona iz 1967. godine za pitanja iz urbanizma nadležan je Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture i nije ovlašten da to prenosi na druge institucije. U dosadašnjim dokumentima i u praktičnim aktivnostima u obnovi povijesne jezgre Splita taj zavod se stalno mimoilazi. S tog stajališta, izrađeni dokumenti i dosadašnja praksa nisu upotpunosti u skladu s važećim zakonima.

Kad se prijedlog o formiranju posebne radne organizacije za PJS bolje i pažljivije razmotri, postaje nejasno što ustvari predlagači hoće.

3) Napomena br. (1) pod (a).

Zdeslav Perković

IL NUCLEO STORICO E LA CITTÀ DI SPLIT

Riassunto

Il nucleo storico e la città di Split sono un'unità indivisibile. Ed è perciò che ogni loro separazione nel senso organizzativo ed amministrativo finirebbe per nuocere, secondo im parere dell'autore, sia alla manutenzione che al ravvivamento del centro storico. Ciò va detto in modo particolare per quanto riguarda la pianificazione di installazioni ed impianti urbani, traffico, abitazioni e negozi.